

GREENPEACE

ΠΙΝΟΚΙΟ 2004

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ - ΑΘΗΝΑ 2004

Υποσχέσεις: πάντα πράσινες, πάντα ξεχασμένες

Μια αποτίμηση της περιβαλλοντικής διάστασης των Αγώνων

Γ' Έκδοση
ΙΟΥΛΙΟΣ 2004

Εισαγωγή στην τρίτη έκδοση

Τον Οκτώβριο του 2002, η Greenpeace κυκλοφόρησε την πρώτη εκτενή αποτίμηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επερχόμενων Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Η αποτίμηση αυτή εστίαζε κυρίως στις χαμένες ευκαιρίες, τόσο σε οργανωτικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο παρεμβάσεων που θα μπορούσαν να επιφέρουν σημαντική βελτίωση στην ποιότητα ζωής των κατοίκων του Λεκανοπεδίου, αλλά και να πυροδοτήσουν θετικές αλλαγές σε μια σειρά από θέματα που άπτονται των νέων τεχνολογιών στην ενέργεια, τη δόμηση και τις κατασκευές, τη διαχείριση των φυσικών πόρων, κ.λπ.

Σήμερα, παραμονή των Αγώνων, η κριτική αυτή ισχύει ακέραια. **Και μόνο το γεγονός ότι, σχεδόν δύο χρόνια μετά, δε χρειάστηκε να αλλάξουμε τίποτα στην αποτίμηση που κάναμε, μαρτυρά την έλλειψη καλών προθέσεων και ευελιξίας από πλευράς των αρμοδίων, αλλά και πόσο τραγικά φτωχός και παραγκωνισμένος είναι ο δημόσιος διάλογος στη χώρα μας.** Είναι αλήθεια πως εκτελέστηκαν πολλά έργα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τους Αγώνες. Είναι ακόμη αλήθεια πως πολλά από τα έργα αυτά, κυρίως στον τομέα των μεταφορών, θα αφήσουν μια περιβαλλοντική κληρονομιά στην πόλη και θα βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής των κατοίκων της και μετά τους Αγώνες. Είναι επίσης αλήθεια πως πολλά από τα έργα είτε δε θα υλοποιούνταν ποτέ είτε θα παραπέμπονταν στις καλένδες αν δεν υπήρχαν τα σφιχτά χρονοδιαγράμματα της διοργάνωσης. Οι διαπιστώσεις αυτές ενισχύουν άλλωστε ένα από τα βασικά επιχειρήματα τόσο των διοργανωτών όσο και της Greenpeace, ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες πέρα από πρόκληση μπορούσαν να είναι και μια μεγάλη ευκαιρία για αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος.

Από την άλλη όμως είναι επίσης αλήθεια πως οι Αγώνες της Αθήνας είναι και οι **αγώνες των χαμένων ευκαιριών**. Υπήρχε και ο χρόνος, και τα χρήματα, και η διαθέσιμη τεχνολογία και συχνά και οι διακηρύξεις από επίσημα χείλη για επιπλέον παρεμβάσεις σε τομείς όπως π.χ. η ανάδειξη και εφαρμογή νέων τεχνολογιών (στην ενέργεια, τη δόμηση, τη διαχείριση νερού, αποβλήτων, κ.λπ), παρεμβάσεις που, πέραν των άμεσων περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων, θα δημιουργούσαν νέες αγορές, θα έφερναν τεχνογνωσία στη χώρα, θα αναδείκνυαν προοπτικές για ανάπτυξη νέων τομέων στην οικονομία, θα ενίσχυαν την πράσινη επιχειρηματικότητα και θα αποτελούσαν ένα θετικό παράδειγμα προς μίμηση. Στους τομείς αυτούς, οι επιδόσεις είναι δυστυχώς εξαιρετικά φτωχές, όπως άλλωστε τεκμηριώνουμε παρακάτω.

Δεν υστερούμε σε διακηρύξεις. Απ' αυτές είχαμε πολλές, τόσο από τις κυβερνήσεις, όσο και από την οργανωτική επιτροπή Αθήνα 2004, αλλά και από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ). Αποδείχτηκε όμως στην πράξη, ότι δεν υπήρξαν οι κατάλληλοι μηχανισμοί και, κυρίως, η ισχυρή πολιτική βούληση για να εφαρμοστούν στην πράξη αυτές οι διακηρύξεις. Το αποτέλεσμα ήταν ότι **συχνά επικράτησε η ισοπεδωτική λογική της αδράνειας, ενώ οι προδιαγραφές αντέγραψαν την παρωχημένη εργολαβική λογική διαγράφοντας κάθε προοπτική καινοτομίας.** Παράλληλα, **συχνά τορπιλίστηκε η συνεργασία, αφού η κατάθεση προτάσεων και φιλοπεριβαλλοντικών προδιαγραφών θεωρήθηκε άκομψη παρέμβαση στα εσωτερικά γραφειοκρατικών οργανισμών που υπερασπίστηκαν το ζωτικό χώρο τους και τα κακώς εννοούμενα 'κεκτημένα' τους.** Έτσι, με πρόσχημα τα ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα, υπήρξαν अपαράδεκτοι συμβιβασμοί και επιβλήθηκαν πρακτικές και επιλογές που διόλου δεν συνάδουν με το όραμα μιας πράσινης Ολυμπιάδας και με τις αρχικές, καλών προθέσεων, διακηρύξεις.

Η Αθήνα έχασε έτσι την ευκαιρία να διοργανώσει πραγματικά 'πράσινους' Ολυμπιακούς Αγώνες. Έχασε ένα στοίχημα που έβαλε με τον εαυτό της όταν διεκδικούσε τους Αγώνες προβάλλοντας τη φιλοπεριβαλλοντική διάστασή τους. Έχασε τέλος την ευκαιρία να χτίσει πάνω στην εμπειρία των προηγούμενων Αγώνων του Σίδνεϋ, αφού δε φρόντισε να αντιγράψει τα όποια θετικά εφαρμόστηκαν εκεί, βάζοντας ένα επιπλέον λιθαράκι. **Έμεινε στα συμβατικά και τα αυτονόητα, χάνοντας το τρένο της καινοτομίας.**

Οι ευθύνες, προφανώς διαχέονται σε πολλούς φορείς και άτομα. Επειδή η κριτική έχει νόημα μόνο όταν μπορεί να μας διδάξει κάτι για το μέλλον, καλό είναι να αποδώσουμε αυτές τις ευθύνες, και μάλιστα, όχι μόνο τις προφανείς. Η ΔΟΕ, για παράδειγμα, θα μπορούσε να παίξει ένα πολύ πιο επικοδομητικό και καθοδηγητικό ρόλο. Επέλεξε να μην το κάνει. Επέλεξε την πρακτική των πολιτικών ισορροπιών. Επειδή όμως οι Ολυμπιακοί δεν τελειώνουν στην Αθήνα, αλλά συνεχίζονται, καλό είναι να υπάρξουν επιτέλους οι εγγυήσεις, ότι οι Ολυμπιακοί και όλα τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα, θα αποτελούν πράγματι ευκαιρίες για βελτίωση των όρων ζωής των πολιτών και ότι το περιβάλλον θα αποτελέσει όντως των τρίτο πυλώνα του Ολυμπισμού, όπως ανέξοδα διακηρύχθηκε επανειλημμένως προς πάσα κατεύθυνση.

Greenpeace και Ολυμπιακοί Αγώνες: Μια ιστορία με παρελθόν

Το 1992, η Greenpeace εκμεταλλεύθηκε τον ανοιχτό και ανώνυμο διαγωνισμό που προκήρυξε η Ολυμπιακή Επιτροπή του Σίδνεϋ για το σχεδιασμό του Ολυμπιακού Χωριού, για να αποδείξει ότι μια πόλη μπορεί – με τις κατάλληλες δεσμεύσεις – να αποτελέσει τη “βιτρίνα” για την εξεύρεση και την εφαρμογή λύσεων στα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Για την υποβολή του σχετικού φακέλου υποψηφιότητας, η Greenpeace συμβουλευθηκε αρκετούς πρωτοπόρους αρχιτέκτονες και συγκέντρωσε πληροφορίες για όλες τις ιδέες και τις περιβαλλοντικές τεχνικές που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν. Τα κυριότερα σημεία των προτάσεων της Greenpeace για το Ολυμπιακό Χωριό ήταν τα ακόλουθα: απουσία αυτοκινήτων, παροχή ηλεκτρισμού από τον ήλιο, προσεκτικές χρήσεις γης, χρήση μη τοξικών και φιλικών προς το περιβάλλον υλικών, προστασία και επαναχρησιμοποίηση των φυσικών πόρων.

Η Greenpeace εστίασε την προσοχή της σε ορισμένους σημαντικούς τομείς όπως: ηλιακή ενέργεια, εξοικονόμηση ενέργειας, μέσα συλογικής μεταφοράς, ασφαλείς τεχνικές για τη διαχείριση των τοξικών αποβλήτων, οικοδομικά υλικά που δεν περιέχουν PVC και τοξικές ουσίες, μείωση των αποβλήτων και ασφαλής διάθεσή τους, εξοικονόμηση και επαναχρησιμοποίηση των υδατικών πόρων, προστασία απειλούμενων βιοτόπων και ειδών, υπεύθυνη χρήση της ξυλείας και των οικοδομικών υλικών.

Στο διαγωνισμό για το σχεδιασμό του Ολυμπιακού Χωριού συμμετείχαν τελικά περισσότεροι από 100 υποψήφιοι, κυρίως αρχιτεκτονικά γραφεία και αναπτυξιακές εταιρίες. Όταν ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα, η Greenpeace συμπεριλαμβανόταν στους πέντε νικητές. Έτσι η Greenpeace αναμείχθηκε στην ανάπτυξη του τελικού σχεδίου. Όχι πολύ αργότερα, η Οργανωτική Επιτροπή Διεκδίκησης των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ αποφάσισε ότι της άρεσε τόσο πολύ η ιδέα ενός “πράσινου” Ολυμπιακού Χωριού, που την ενσωμάτωσε και στα υπόλοιπα Ολυμπιακά έργα.

Παράλληλα, ζητήθηκε από την Greenpeace να συμβάλει στη διαμόρφωση συγκεκριμένων Περιβαλλοντικών Οδηγιών για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϋ. Έτσι η Greenpeace συνεργάστηκε με ειδικούς στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τη διαχείριση των αποβλήτων, με κατασκευαστές οικολογικών κτιρίων, με ακαδημαϊκούς και με την ομάδα των υπεύθυνων της οργάνωσης για τις διεθνείς περιβαλλοντικές εκστρατείες και διαμόρφωσε μια σειρά από πρωτοποριακά περιβαλλοντικά μέτρα. Η Greenpeace συνέβαλε αποφασιστικά

στη δημιουργία ενός προσχεδίου, που έμελλε τελικά να αποτελέσει τις επίσημες Περιβαλλοντικές Οδηγίες της Οργανωτικής Επιτροπής Διεκδίκησης των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ.

Το Σεπτέμβριο του 1993 πραγματοποιήθηκε στο Μόντε Κάρλο η υποστήριξη του φακέλου υποψηφιότητας του Σίδνεϋ για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2000 προς τη ΔΟΕ. Μαζί με την Οργανωτική Επιτροπή Διεκδίκησης των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ, στη συνάντηση του Μόντε Κάρλο συμμετείχε και η Greenpeace για να προωθήσει την ιδέα των “Πράσινων Αγώνων”, αφού αυτή η ιδέα αποτελούσε μια μοναδική και εξαιρετικά σημαντική καινοτομία στην υποψηφιότητα της πόλης του Σίδνεϋ. Επιπλέον, η Greenpeace επεδίωξε να προωθήσει αυτή την ιδέα και στις υπόλοιπες υποψήφιες πόλεις για την ανάληψη της διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων.

Μετά την ανάληψη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2000 από το Σίδνεϋ, η Greenpeace ξεκίνησε μια επταετή εκστρατεία για να διασφαλίσει ότι το Σίδνεϋ θα τηρήσει πιστά όλες τις περιβαλλοντικές υποσχέσεις που έδωσε πριν κερδίσει το χρίσμα της διεξαγωγής των Αγώνων από τη ΔΟΕ. Η Greenpeace παρακολούθησε στενά όλα τα στάδια των κατασκευαστικών και των υπόλοιπων αναπτυξιακών έργων στους χώρους των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η Greenpeace υποστήριξε αποτελεσματικά την ιδέα των ‘Πράσινων Αγώνων’, πετυχαίνοντας να ψηφισθεί από την Κυβέρνηση της Νέας Νότιας Ουαλίας ένας νόμος που περιλάμβανε τις Περιβαλλοντικές Οδηγίες στο πακέτο του προϋπολογισμού για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Η Greenpeace συνεργάστηκε επίσης με σχεδιαστικές, κατασκευαστικές και προμηθευτικές εταιρίες που έδωσαν προσφορές για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ενώ παράλληλα διαμαρτυρόταν έντονα κάθε φορά που η Οργανωτική Επιτροπή αποτύγχανε να υλοποιήσει τις σχετικές δεσμεύσεις της στον τομέα του περιβάλλοντος.

Παρόλο που η Greenpeace συνεργάστηκε στενά με την Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ (Sydney Organising Committee for the Olympic Games, SOCOG), την Ολυμπιακή Συντονιστική Επιτροπή (Olympic Co-ordination Authority, OCA), καθώς και με άλλους φορείς και υπηρεσίες που σχετίζονταν με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, κατάφερε να παραμείνει ανεξάρτητη και αμερόληπτη. Η Greenpeace εξέφρασε την επιδοκιμασία της για όλες τις προσπάθειες του Σίδνεϋ που οδήγησαν σε μερικά από τα πιο πρωτοποριακά επιτεύγματα στον τομέα του περιβάλλοντος σε διεθνές επίπεδο, ενώ διαμαρτυρήθηκε έντονα όταν οι προσπάθειες υπολείπονταν από τις σχετικές υποσχέσεις και τις υπάρχουσες δυνατότητες.

Για την Greenpeace, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Σίδνεϋ αποτέλεσαν το εφαλτήριο για την εφαρμογή αποτελεσματικών και πρωτοπόρων λύσεων για τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα. Από το 1992, που διαμορφώθηκε για πρώτη φορά η ιδέα για τους Πράσινους Ολυμπιακούς Αγώνες, πολλά έχουν ήδη επιτευχθεί. Παρόλα αυτά, πολλά θα μπορούσαν ακόμα να έχουν γίνουν στο Σίδνεϋ, ώστε να γίνει πραγματικότητα το αρχικό περιβαλλοντικό όραμα.

Παρόλες τις πολυετείς προσπάθειες, πολλές ήταν τελικά οι υπαναχωρήσεις των οργανωτών. **Στο τέλος των αγώνων, η Greenpeace βαθμολόγησε την περιβαλλοντική διάσταση των Αγώνων και το Σίδνεϋ πήρε απλά τη βάση: 5 με άριστα το 10.**

Διδάγματα από τους ‘πράσινους’ Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϋ

Η Greenpeace αναμείχθηκε με την προσπάθεια διοργάνωσης των Πράσινων Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ, επειδή διαπίστωσε ότι υπήρχαν δυνατότητες προώθησης των περιβαλλοντικών θεμάτων και επιπλέον θα αποδεικνυόταν στην πράξη ότι υπάρχουν ρεαλιστικές και άμεσα εφαρμόσιμες λύσεις. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν ένα μοναδικό γεγονός, παγκόσμιας εμβέλειας, και οι όποιες θετικές περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται εκεί έχουν διεθνή αντίκτυπο.

Η Greenpeace υποστηρίζει ότι η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) θα πρέπει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στον τομέα της παροχής βοήθειας προς τις διοργανώτριες και τις υποψήφιες πόλεις, ώστε αυτές να μπορέσουν αφενός να αποφύγουν τις κακοτοπιές που αντιμετώπισε το Σίδνεϋ και αφετέρου να το ξεπεράσουν στα περιβαλλοντικά κριτήρια. Σημαντικό ρόλο στο “πρασίνισμα” των Ολυμπιακών Αγώνων παίζει η κατανόηση των σχετικών διδαγμάτων και η μετάδοσή τους στις πόλεις που θα φιλοξενήσουν μελλοντικά Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ο κατάλογος με τα διδάγματα από το Σίδνεϋ που ακολουθεί είναι σημαντικός για να διασφαλιστεί το γεγονός ότι οι επιτυχίες του Σίδνεϋ στον τομέα του περιβάλλοντος θα αποτελέσουν την αρχή μιας συνεχούς διαδικασίας βελτίωσης του περιβάλλοντος και προώθησης δράσεων για την προστασία του σε διεθνές επίπεδο.

ΤΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΙΔΝΕΪ	Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 1</p> <p>Είναι εξαιρετικά σημαντική η ανάληψη συγκεκριμένων περιβαλλοντικών δεσμεύσεων πολύ πριν ολοκληρωθεί ο αρχικός σχεδιασμός και αρχίσουν οι κατασκευές. Απαραίτητη κρίνεται επίσης η δημοσιοποίηση αυτών των δεσμεύσεων.</p>	
<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 2</p> <p>Οι Περιβαλλοντικές Οδηγίες πρέπει να έχουν σαφή και συγκεκριμένα σημεία αναφοράς που δεν θα επιδέχονται διαπραγματεύσεις, θα είναι μετρήσιμα και θα υποστηρίζονται από την εθνική νομοθεσία. Αυτά τα σημεία αναφοράς πρέπει να περιλαμβάνονται σε όλους τους διαγωνισμούς που αφορούν τα Ολυμπιακά έργα και να δημοσιοποιούνται.</p>	
<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 3</p> <p>Οι οργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων και οι εμπλεκόμενες εταιρίες πρέπει υποχρεωτικά να συλλέγουν και να καταγράφουν τις πληροφορίες για όλα τα περιβαλλοντικά θέματα του προγράμματός τους. Επιπλέον, τα στοιχεία αυτά πρέπει να δημοσιοποιούνται.</p>	
<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 4</p> <p>Ο ανεξάρτητος έλεγχος όλων των περιβαλλοντικών στοιχείων είναι απαραίτητος για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας.</p>	

<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 5</p> <p>Ανεξάρτητα από τον τρόπο εκτέλεσης των Ολυμπιακών κατασκευαστικών έργων (ύπαρξη ενός συντονιστή του προγράμματος ή ύπαρξη ανεξαρτήτων προγραμμάτων και συμβολαίων), οι οργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων πρέπει να διασφαλίσουν ότι θα χρησιμοποιηθούν τα καλύτερα και τα οικονομικότερα περιβαλλοντικά συστήματα και υλικά σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος.</p>	
<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 6</p> <p>Σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχει γενικά μεγάλος ενθουσιασμός και εμπειρία τόσο στην κατασκευή οικολογικών κτιρίων όσο και στη διοργάνωση μεγάλων αθλητικών γεγονότων. Η αναζήτηση και η πρόσληψη εκείνων των ειδικών που ενδιαφέρονται για την περιβαλλοντική επιτυχία του προγράμματος πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα.</p>	
<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 7</p> <p>Η υψηλού επιπέδου και συνέπειας ανταλλαγή απόψεων με τις τοπικές κοινωνίες, τις περιβαλλοντικές οργανώσεις και τις κοινωνικές ομάδες είναι απαραίτητη και πρέπει να αποτελεί μέρος του προγράμματος από το ξεκίνημά του. Είναι εξίσου απαραίτητη η καθιέρωση και η ενσωμάτωση, στις Περιβαλλοντικές Οδηγίες, μιας ξεκάθαρης διαδικασίας για την επίλυση των πιθανών διαφορών.</p>	
<p style="text-align: center;">ΔΙΔΑΓΜΑ 8</p> <p>Η εκπαίδευση γύρω από τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται στον τομέα του περιβάλλοντος και τα οφέλη που αποκομίζονται είναι απαραίτητη σε όλα τα επίπεδα, από τους πολίτες μέχρι τους αθλητές, τους χορηγούς, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τον εμπορικό τομέα.</p>	

Ο ρόλος της ΔΟΕ

Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) έχει την ευθύνη να διασφαλίζει ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα έχουν τις μικρότερες δυνατές επιπτώσεις στο περιβάλλον και ότι θα αφήσουν μια θετική κληρονομιά στις πόλεις που τους φιλοξενούν. Επιπλέον, η ΔΟΕ έχει την ευκαιρία να διασφαλίσει ότι το περιβάλλον θα αποτελέσει και στην πράξη τον τρίτο πυλώνα του Ολυμπισμού, μετατρέποντας ουσιαστικά τους Ολυμπιακούς Αγώνες σε ένα “όχημα” για την εξεύρεση και εφαρμογή λύσεων για τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Το θεμελιώδες ερώτημα που καλείται να απευθύνει η ΔΟΕ στα μέλη της και στις υποψήφιες πόλεις είναι εάν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, που διεξάγονται κάθε τέσσερα χρόνια σε διαφορετική χώρα, είναι περιβαλλοντικά βιώσιμοι. Η διοργάνωση των Αγώνων από περιορισμένο αριθμό χώρων, οι οποίες διαθέτουν μόνιμες εγκαταστάσεις και υποδομές, ενδέχεται να αποτελέσει την καλύτερη προοπτική για τη μείωση των μελλοντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η Greenpeace πιστεύει ότι η απάντηση στην προαναφερθείσα ερώτηση θα αποτελέσει σημαντικό τμήμα της μελλοντικής δέσμευσης της ΔΟΕ για τα περιβαλλοντικά θέματα.

Στο επίπεδο της ρητορείας έχουν γίνει κάποια βήματα. Ήδη από το Μάρτιο του 1993, ο Richard Pound, εκ μέρους του Δ.Σ. της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ), διατύπωνε την πρόθεση της ηγεσίας του παγκόσμιου αυτού αθλητικού οργανισμού, να συμπεριλάβει στις θεμελιώδεις αξίες του Ολυμπισμού (που είναι η ανάπτυξη της άθλησης και η ενίσχυση του πολιτισμού) και την προστασία του περιβάλλοντος. Λίγα χρόνια αργότερα (1997), ο τότε Πρόεδρος της ΔΟΕ, Χουάν Αντόνιο Σάμαρανγκ, εξέφραζε την πεποίθησή του ότι *“οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να λειτουργήσουν ως καταλύτης για φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις που σκοπεύουν πολύ πέραν της συγκυρίας και αφορούν την αθλητική κοινότητα στο σύνολό της”*.

Η ανάλυση της Greenpeace για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϋ (αλλά και της Αθήνας) επεσήμανε όμως την απουσία ουσιαστικής εμπλοκής της ΔΟΕ σε λεπτομερειακό επίπεδο και την αποτυχία παρέμβασής της για τη διασφάλιση της μη καταπάτησης των Περιβαλλοντικών Οδηγιών από την Ολυμπιακή Επιτροπή του Σίδνεϋ παλιότερα και σήμερα από την αντίστοιχη της Αθήνας. Έτσι η ΔΟΕ πρέπει στην πραγματικότητα να ασκήσει και να αυξήσει τις δυνατότητές της στο να συμβουλεύει, να κατευθύνει και να πιέζει, τόσο τις χώρες που θέτουν υποψηφιότητα όσο και τις χώρες που φιλοξενούν Ολυμπιακούς Αγώνες, ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση των περιβαλλοντικών κριτηρίων και δεσμεύσεων.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας: ανέξοδη πράσινη ρητορεία

Το “πράσινο” πλαίσιο...

Προστασία του Περιβάλλοντος = θεμελιώδης αξία του Ολυμπισμού

Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ, 1993)

“Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να λειτουργήσουν ως καταλύτης για φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις που σκοπεύουν πολύ πέραν της συγκυρίας και αφορούν την αθλητική κοινότητα στο σύνολό της”

Πρόεδρος ΔΟΕ (1997)

“Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν πρόκληση αλλά και ευκαιρία για την ευρεία εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων με σεβασμό στο περιβάλλον και σύμφωνων με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης”

Φάκελος Υποψηφιότητας της πόλης των Αθηνών

Στο ίδιο πνεύμα, ο τότε Πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, χαιρετίζοντας την ανάληψη των Αγώνων του 2004 από την πόλη της Αθήνας, κατέθετε την υπόσχεση της κυβέρνησης να υποστηρίξει τις πρωτοβουλίες εκείνες που θα συνέβαλαν στην αλλαγή του προσώπου της πρωτεύουσας με αφορμή τα Ολυμπιακά έργα στην ευρύτερη περιοχή της.

Έτσι, αξίζει να επαναλάβουμε κάποια βασικά σημεία από το πλαίσιο που έβαζε ο Φάκελος Υποψηφιότητας σχετικά με το περιβάλλον :

- Κανένα έργο, όσο μικρό κι αν είναι, δε θα μπει στο στάδιο της υλοποίησης χωρίς να προηγηθεί μια εξαντλητική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.
- Το περιβάλλον όχι μόνο θα προστατευθεί, αλλά και θα βελτιωθεί.
- Θα ληφθούν μέτρα έτσι ώστε το φυσικό περιβάλλον, η πανίδα και η χλωρίδα, να μη θιγούν καθόλου στο στάδιο της κατασκευής των έργων.
- Θα γίνει προσπάθεια ώστε να αξιοποιηθούν στο μέγιστο οι υπάρχουσες υποδομές, ώστε να μη δεσμευτούν υπάρχοντες ελεύθεροι χώροι.

- Οι εργασίες θα γίνουν με τη βοήθεια τεχνολογιών και υλικών φιλικών προς το περιβάλλον, στοιχείο που θα μεταφερθεί ως υποχρέωση στους παραχωρησιούχους των έργων.
- Καμία μόνιμη εγκατάσταση δε θα πραγματοποιηθεί αν δεν έχει προβλεφθεί η μετά-Ολυμπιακή χρήση της.
- Οι Ολυμπιακές εγκαταστάσεις θα εξυπηρετηθούν από μέσα μαζικής μεταφοράς και θα ληφθούν μέτρα για τη μείωση της χρήσης του ιδιωτικού αυτοκινήτου.
- Θα ληφθούν μέτρα για τη μείωση του θορύβου στον αστικό και περιαστικό ιστό της πρωτεύουσας, ιδίως κατά τη φάση διεξαγωγής των Αγώνων.
- Θα δοθεί έμφαση στην ενημέρωση του κοινού με τρόπο που να ευνοηθεί η συμμετοχή του πριν και κατά την διάρκεια της τέλεσης των Αγώνων.

...και η γκρίζα πραγματικότητα

Η συνολική αποτίμηση της περιβαλλοντικής διάστασης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας θα γίνει στα τέλη του 2004. Δεν μπορεί όμως κανείς να μη σχολιάσει ορισμένα θέματα τα οποία έχουν ήδη προκαθορίσει πολλές από τις περιβαλλοντικές παραμέτρους. Τέτοια είναι π.χ. τα **θέματα χωροθέτησης των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων**, αλλά και οι **προδιαγραφές των προκηρύξεων για πολλά Ολυμπιακά έργα**. Η περίπτωση π.χ. της **χωροθέτησης του κωπηλατοδρομίου στον Σχινιά** είναι γνωστή και η αντίδραση πολλών περιβαλλοντικών οργανώσεων για το θέμα αυτό έχει τραβήξει τα φώτα της δημοσιότητας.

Θέματα που έτυχαν λιγότερης δημοσιότητας, ως προς την περιβαλλοντική τους διάσταση, είναι π.χ. η περίπτωση του **Ολυμπιακού Χωριού**. Η περίπτωση αυτή είναι ενδεικτική των πρακτικών που ακολουθήθηκαν σχεδόν σε όλα τα έργα, γι' αυτό και θα την χρησιμοποιήσουμε ως παράδειγμα. Δεδομένου ότι το Ολυμπιακό Χωριό αποτελεί το μεγαλύτερο μέχρι σήμερα πρόγραμμα οικιστικής ανάπτυξης στη χώρα, και δεδομένου του δημόσιου χαρακτήρα του οργανισμού που είναι επιφορτισμένος με την ανάπτυξη του (Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας), η χρήση τεχνικών οικολογικής δόμησης σ' αυτόν τον οικισμό θα μπορούσε να αλλάξει δραστικά τα δεδομένα στον τομέα της δόμησης για όλο τον κλάδο των κατασκευών, στρέφοντάς τον σε μια πιο φιλοπεριβαλλοντική κατεύθυνση.

Το Ολυμπιακό Χωριό ως παράδειγμα προς αποφυγήν

Τον Ιούλιο του 2000, η Ομάδα Συντονισμού Έργου Ολυμπιακού Χωριού του 2004, οριστικοποίησε τις προδιαγραφές Ολυμπιακής χρήσης για το Ολυμπιακό Χωριό. Οι κατευθύνσεις που περιέγραψε στο σχετικό τεύχος που εξέδωσε, προέκυψαν από:

- Τις συμβατικές υποχρεώσεις της ΟΕΟΑ “Αθήνα 2004” προς τη ΔΟΕ, όπως αναφέρονται στο “Host City Contract”.
- Το έντυπο “IOC Olympic Village Guidelines”, που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του “Host City Contract”.
- Τις συναντήσεις των αντίστοιχων ομάδων εργασίας κατά τη διάρκεια της 3ης και 4ης επίσκεψης της Συντονιστικής Επιτροπής της ΔΟΕ (Οκτώβριος 1999 και Μάιος 2000).
- Τις συναντήσεις εκπροσώπων του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ), της Αθήνας 2004 και της ΔΟΕ (από τον Ιούνιο του 1999 μέχρι και τη συνάντηση της 12ης-13ης Ιουνίου 2000).
- Την επεξεργασία στοιχείων του Ολυμπιακού Χωριού της Βαρκελώνης.
- Την επεξεργασία στοιχείων από το Ολυμπιακό Χωριό του Σίδνεϋ, που προέκυψαν από το ΤΟΚ (Transfer Of Knowledge), τις επισκέψεις στο Σίδνεϋ και τις συναντήσεις με τους υπεύθυνους του έργου, καθώς και από την επεξεργασία των σχεδίων του Ολυμπιακού Χωριού.

Οι προδιαγραφές αυτές προσπαθούσαν να κάνουν πράξη τα όσα κατά καιρούς έχει εξαγγείλει, τόσο το διεθνές Ολυμπιακό κίνημα, όσο και η ελληνική κυβέρνηση δι’ εκπροσώπων της αλλά και δια του φακέλου υποψηφιότητας για τη διεκδίκηση των αγώνων.

Μεταξύ άλλων μάλιστα, ο Φάκελος Υποψηφιότητας προέβλεπε ότι **“οι εργασίες θα γίνουν με τη βοήθεια τεχνολογιών και υλικών φιλικών προς το περιβάλλον, στοιχείο που θα μεταφερθεί ως υποχρέωση στους παραχωρησιούχους των έργων”**.

Έτσι λοιπόν, σε όλες τις εκθέσεις που προηγήθηκαν της δημοπράτησης του έργου του Ολυμπιακού Χωριού γινόταν λόγος, μεταξύ άλλων, για εφαρμογή του βιοκλιματικού σχεδιασμού, τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας και νερού, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (με ιδιαίτερη μνεία στη χρήση ηλιακών θερμοσιφώνων για παραγωγή ζεστού νερού και φωτοβολταϊκών ενσωματωμένων στο κέλυφος των κτιρίων για παραγωγή ηλεκτρισμού), στην αποφυγή χρήσης τοξικών υλικών (με ιδιαίτερη μάλιστα έμφαση στην αποφυγή χρήσης πλαστικών PVC), κ.λπ.

Αξίζει να αναφέρουμε ότι και στην τεχνική έκθεση που συνέταξε ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας τον Ιούνιο του 2000, με θέμα “Πολεοδομική Μελέτη Οικισμού ‘Ολυμπιακό Χωριό’”, τα παραπάνω κρίνονται ως **προαπαιτούμενα** για την κατασκευή του έργου.

Παρόλα αυτά, οι σημαντικές αυτές κατευθύνσεις και συστάσεις δεν συμπεριελήφθησαν τελικά στις τεχνικές προδιαγραφές που συνέταξε ο ΟΕΚ τον Φεβρουάριο του 2001 και αποτελούν τις συμβατικές υποχρεώσεις των εργοληπτριών εταιριών.

Αυτές οι τεχνικές προδιαγραφές περιγράφουν ουσιαστικά ένα συμβατικό οικισμό, από το σχεδιασμό του οποίου απουσιάζουν οποιαδήποτε καινοτομικά ή μη στοιχεία θα του προσέδιδαν ένα φιλοπεριβαλλοντικό χαρακτήρα. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά:

- **Η κατασκευή των διαμερισμάτων δεν είναι καν συμβατή με τις οδηγίες του Σχεδίου Δράσης “Ενέργεια 2001” του ΥΠΕΧΩΔΕ και τη σχετική Κοινή Υπουργική Απόφαση, τον Κανονισμό Ορθολογικής Χρήσης και Εξοικονόμησης Ενέργειας (Κ.Ο.Χ.Ε.Ε.) και τη νέα Κοινοτική Οδηγία για τα κτίρια.**
- Από την ανάλυση των σχεδίων και τις προσομοιώσεις της ενεργειακής συμπεριφοράς των κτιρίων που πραγματοποίησε το Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τμήμα Φυσικής, Τομέας Εφαρμογών), προκύπτει ότι **η ενεργειακή κατανάλωση των κτιρίων είναι εξαιρετικά μεγάλη**. Συγκεκριμένα, ενώ η απαιτούμενη κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση είναι λογική, **η απαιτούμενη ενέργεια για δροσισμό είναι έως και 2,7 φορές μεγαλύτερη απ’ αυτήν που προβλέπει το σχέδιο του κανονισμού εξοικονόμησης ενέργειας (Κ.Ο.Χ.Ε.Ε) και ήταν σε γνώση του ΟΕΚ και όλων των αρμοδίων όταν σχεδίαζαν τα κτίρια**. Αποτέλεσμα βέβαια του κακού σχεδιασμού είναι να χρειάζεται η εγκατάσταση ακριβών και ενεργοβόρων κλιματιστικών στα κτίρια αυτά, με επιβάρυνση τόσο του προϋπολογισμού όσο και του περιβάλλοντος.

Ετήσιες ενεργειακές ανάγκες για δροσισμό στα διαμερίσματα του Ολυμπιακού Χωριού (KWh/m²)	Ενδεικτικά όρια ετήσιων ενεργειακών αναγκών για δροσισμό χώρων σε κτίρια κατοικιών για την περιοχή της Αττικής, σύμφωνα με το σχέδιο του Κ.Ο.Χ.Ε.Ε (KWh/m²)
40-66	15-30

- **Δεν προβλέπεται η χρήση ηλιακών συστημάτων, ούτε για παραγωγή ζεστού νερού ούτε για ηλεκτροπαραγωγή, κάτι που είχε εφαρμοστεί σε ευρεία κλίμακα στο Σίδνεϋ. Η ηλιακή ενέργεια θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί επίσης για θέρμανση και κλιματισμό των διαμερισμάτων, επιλογή που δυστυχώς δεν συζητήθηκε.**
- **Οι προδιαγραφές επιβάλλουν(!) στους προμηθευτές τη χρήση ψυκτικών μέσων που καταστρέφουν το περιβάλλον.** Συγκεκριμένα, προβλέπουν τη χρήση υδροφθορανθράκων (HFCs) που συμβάλλουν στις κλιματικές αλλαγές και, παράλληλα, αποκλείουν τεχνικές ψύξης και ψυκτικά υγρά φιλικά προς το περιβάλλον (οι σχετικές προτάσεις απορρίφθηκαν ασυζητητί από τον ΟΕΚ). Σημειωτέον ότι οι υδροφθοράνθρακες είναι ελεγχόμενες ουσίες με βάση το Πρωτόκολλο του Κιότο, το οποίο έχει επικυρωθεί και από το Ελληνικό Κοινοβούλιο.
- **Στις ξύλινες επιφάνειες προβλέπεται γενικά χρήση μοριοσανίδων και δεν εξετάστηκαν άλλες εναλλακτικές λύσεις** (ούτε συζήτηση βέβαια για πιστοποιημένη ξυλεία αειφορικής διαχείρισης όπως προέβλεπαν οι αρχές περιβαλλοντικής πολιτικής του 'ΑΘΗΝΑ 2004'), **ενώ οι προδιαγραφές προβλέπουν εκτεταμένη χρήση των επιβλαβών για το περιβάλλον πλαστικών PVC** (και πάλι σε αντίθεση με τις κατευθυντήριες οδηγίες του 'ΑΘΗΝΑ 2004'). Το PVC προκρίνεται ως αποκλειστική μάλιστα επιλογή στο υπόγειο δίκτυο αποστράγγισης ομβρίων, στις σωληνώσεις των ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων, στα καλώδια, κ.λπ.
- **Δεν χρησιμοποιούνται χρώματα που φέρουν το Οικολογικό Σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρόλο που κάτι τέτοιο προβλέπεται στις προδιαγραφές και τις συμβατικές υποχρεώσεις των εργολάβων.**
- **Δεν προβλέπονται συστήματα εξοικονόμησης νερού στα κτίρια του Ολυμπιακού Χωριού.**

Το καλοκαίρι του 2001 έγινε μία προσπάθεια από την τότε διοίκηση του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ), που έχει την ευθύνη κατασκευής του Ολυμπιακού Χωριού, να βελτιωθούν κάποιες από τις περιβαλλοντικές προδιαγραφές του οικισμού. Ανατέθηκαν μάλιστα για το σκοπό αυτό και ειδικές μελέτες. Οι μελέτες αυτές πρότειναν, μεταξύ άλλων τα εξής:

- Παρεμβάσεις στο κέλυφος των κτιρίων.
- Χρήση υαλοπετασμάτων χαμηλού συντελεστή εκπεμψιμότητας (low-e).
- Εναλλακτικές τεχνολογίες δροσισμού, όπως ο νυχτερινός αερισμός και οι ανεμιστήρες οροφής.
- Εξορθολογισμό του συστήματος αερισμού.
- Χρήση προηγμένων συστημάτων φωτισμού που επιτρέπουν τη βελτιστοποίηση χρήσης του φυσικού φωτισμού και βελτιώνουν την κατανάλωση ενέργειας.
- Κεντρικό ή κεντρικά συστήματα θέρμανσης-ψύξης. Προβλέπεται γενικά η χρήση φυσικού αερίου για θέρμανση χώρων, ενώ για τη θέρμανση του νερού προτάθηκε ένα σύστημα τριπλής ενέργειας (ηλιακός θερμοσίφωνα, φυσικό αέριο, ηλεκτρικό), στο οποίο η ηλιακή ενέργεια θα παρέχει το 75-80% του συνολικού θερμού νερού.
- Ενσωμάτωση φωτοβολταϊκών στις υπάρχουσες μεταλλικές κατασκευές.

Με την εφαρμογή των παραπάνω, θα εξοικονομούνταν έως και 9,72 εκατ. κιλοβατώρες ετησίως, θα είχαμε δηλαδή 48% συνολική εξοικονόμηση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη.

Οι μελέτες πρότειναν ακόμη μέτρα περιορισμού των τοξικών υλικών, την αποφυγή χρήσης προϊόντων PVC και υδροφθορανθράκων, μέτρα εξοικονόμησης και ορθολογικής διαχείρισης του νερού, διαχείριση πρασίνου συμβατή με την οικολογία της περιοχής, κ.λπ.

Δυστυχώς, οι μελέτες αυτές έμειναν στα συρτάρια, παρόλο που οι προτάσεις δεν επιβάρυναν τον προϋπολογισμό του έργου ούτε άλλαζαν το χρονοδιάγραμμα κατασκευής του. Αντίθετα, οι προτάσεις αυτές συνεπάγονταν σημαντική εξοικονόμηση χρημάτων για τους μελλοντικούς χρήστες του οικισμού (δικαιούχους του ΟΕΚ), ενώ επιπλέον υπήρχε η δυνατότητα χρηματοδότησης πολλών από τα προτεινόμενα έργα από το Γ' ΚΠΣ.

Η λογική αυτή των περιβαλλοντικών εκπνώσεων δεν εξαντλείται δυστυχώς μόνο στο Ολυμπιακό Χωριό, αλλά διατρέχει λίγο πολύ όλα τα Ολυμπιακά έργα.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ

Όσα θα θέλατε (και προτάθηκαν), αλλά δεν θα μπορούσατε να δείτε

1. Ηλιοθερμικά συστήματα για παροχή ζεστού νερού
2. Φωτοβολταϊκά για παραγωγή ηλιακού ηλεκτρισμού
3. Χρώματα με το 'Οικολογικό Σήμα' της Ευρωπαϊκής Ένωσης
4. Παράθυρα χαμηλής εκπεμφιμότητας (low-e) για εξοικονόμηση ενέργειας
5. Ανεμιστήρες οροφής και φυσικός δροσισμός
6. Προϊόντα ξύλου από πιστοποιημένη αειφορική ξυλεία
7. Εξοικονόμηση-ανακύκλωση νερού
8. Κλιματισμός με φυσικά ψυκτικά αντί των καταστροφικών για το κλίμα HFCs
9. Τηλεθέρμανση-τηλεψύξη
10. Αποφυγή του PVC σε όλα τα συνθετικά προϊόντα
11. Σωστός προσανατολισμός κτιρίων για βιοκλιματικό σχεδιασμό (50 κτίρια του Ολυμπιακού Χωριού έχουν λάθος προσανατολισμό)
12. Υποδομή για κίνηση οχημάτων με βιοκαύσιμα
13. Παροχή πράσινης ενέργειας από αιολικά πάρκα στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής

Ο “Δείκτης Πινόκιο” ...σε άνοδο

Η ευθύνη για την αθέτηση των πράσινων υποσχέσεων διαχέεται ασφαλώς σε πολλούς (κυβέρνηση, Οργανωτική Επιτροπή “Αθήνα 2004”, ΔΟΕ, φορείς υλοποίησης κ.λπ). Καταγράφουμε παρακάτω μερικές μόνο από τις αθετημένες υποσχέσεις:

Νέες ενεργειακές τεχνολογίες

“Η ΑΘΗΝΑ 2004 φιλοδοξεί να είναι η πρώτη Ολυμπιάδα που θα χρησιμοποιήσει 100% Πράσινη Ενέργεια από το δίκτυο, χρησιμοποιώντας την αιολική ενέργεια αλλά και φωτοβολταϊκές διατάξεις”.

Υπεύθυνος Έργου Τεχνολογίας, ΑΘΗΝΑ 2004, Οκτώβριος 2001

“Οι τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας πρέπει να βρουν ευρεία εφαρμογή στα νέα κτίρια και γενικότερα στις νέες Ολυμπιακές εγκαταστάσεις. Η παθητική ηλιακή αρχιτεκτονική, οι σωστές μονώσεις, η ανάκτηση θερμότητας, η συμπαραγωγή (π.χ με βάση το φυσικό αέριο), η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και οι ηλεκτρονικές διατάξεις για τη ρύθμιση των λειτουργιών των κτιρίων είναι μερικές μόνον από τις εφαρμογές από μια μεγάλη γκάμα καινοτομιών που προσφέρει η νέα ενεργειακή τεχνολογία. Θεαματικά μπορεί επίσης να είναι τα αποτελέσματα από τη χρήση συστημάτων φωτισμού χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης καθώς και η μεγιστοποίηση της χρήσης του φυσικού φωτός. “Ενεργητικά” ηλιακά συστήματα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τη θέρμανση του νερού των κολυμβητικών δεξαμενών, ενώ τα φωτοβολταϊκά συστήματα μπορούν να προσφέρουν συμπληρωματική ηλεκτρική ενέργεια σε πολλές από τις σχεδιαζόμενες κατασκευές (ενσωμάτωση στα στοιχεία του κτιριακού κελύφους) και να καλύψουν τις ηλεκτρικές ανάγκες δρόμων, πλατειών και εσωτερικών κοινοχρήστων χώρων. Πέρα από την εξοικονόμηση συμβατικών καυσίμων, οι νέες ενεργειακές τεχνολογίες μπορούν να συντελέσουν στην αύξηση της αυτονομίας των εγκαταστάσεων, στη μείωση της ρύπανσης και στην πτώση του λειτουργικού κόστους από την χρήση της ενέργειας” .

Αρχές Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΟΕΟΑ “Αθήνα 2004”, Φεβρουάριος 2000

Η επιλογή των δομικών υλικών

“Η αλλαγή των σημερινών προτύπων στα οικοδομικά υλικά, όπως επίσης και σε όλα τα αναλώσιμα προϊόντα, μπορεί όντως να προκαλέσει μια πραγματική επανάσταση στο χώρο της “καθαρής παραγωγής”. Το βασικό κριτήριο για την επιλογή φιλικών προς το περιβάλλον λύσεων και προϊόντων στον τομέα των κτιριακών κατασκευών, είναι ο περιορισμός των αποβλήτων (και των ανεπιθύμητων περιβαλλοντικών επιπτώσεων) κατά τη φάση της παραγωγής, το χαμηλό τους ενεργειακό περιεχόμενο, η μειωμένη κατανάλωση νερού κατά το στάδιο της επεξεργασίας τους, η καλή συμπεριφορά τους στην

δημιουργία του μικροκλίματος και η μη τοξικότητα μετά την ενσωμάτωσή τους στο κτιριακό κέλυφος. Η καθοδηγητική αρχή στην τελευταία περίπτωση θα πρέπει να είναι όχι η αποδεδειγμένη βλάβη, αλλά η πρόληψη των ενδεχόμενων βλαβών. Έτσι, θα πρέπει για παράδειγμα να αποφεύγονται (στο βαθμό που υπάρχουν αξιόπιστα υποκατάστατα) οι συνθέσεις από χλωριωμένα προϊόντα (PVC, PCB) και τα προϊόντα ξυλείας που προέρχονται από μη-αιφορική ξύλευση δασών. Άλλα προϊόντα όπως τα προϊόντα αμιάντου ή τα χρώματα που περιέχουν βαριά μέταλλα δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν. Θα πρέπει επίσης να επιδιωχθεί η χρήση ανακυκλωμένων υλικών, ή υλικών που προέρχονται από κατεδαφίσεις. Τόσο η ελληνική, όσο και η διεθνής αγορά έχουν κάνει σημαντικές προόδους στον τομέα και οι σχετικές επιχειρήσεις χρειάζεται να ενισχυθούν από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς και να βρουν πεδία εφαρμογής για τα προϊόντα τους”.

Αρχές Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΟΕΟΑ “Αθήνα 2004”, Φεβρουάριος 2000

Η προστασία της βιοποικιλότητας

“Ο ανασχεδιασμός των παρεμβάσεων στο χώρο, με τρόπο που να λαμβάνουν υπ’ όψιν την προστασία της βιοποικιλότητας, θα μπορούσε να είναι ένας από τους παράλληλους στόχους των Ολυμπιακών έργων. Παρακάτω δίνεται ένας κατάλογος αρχών και προτεραιοτήτων που κρίνεται σκόπιμο να ληφθούν υπ’ όψιν κατά το σχεδιασμό, για την εφαρμογή των οποίων η ΟΕΟΑ θα συνεργασθεί με τους εκάστοτε φορείς υλοποίησης των έργων:

- Δημιουργία καταφυγίων και ενδιαιτημάτων για είδη που εκτοπίζονται από την αστική επέκταση.
- Ανάταξη κατεστραμμένων βιοτόπων στην περιοχή των έργων.
- Προστασία και επέκταση της ιθαγενούς βλάστησης με τη χρησιμοποίηση τοπικών ποικιλιών φυτών και δέντρων, ώστε να ευνοηθεί η αναπαραγωγή της διάδοσης της και να μειωθούν οι ανάγκες για πότισμα.
- Αποφυγή της κοπής υφιστάμενων δέντρων (ή μεταφορά τους σε περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατόν).
- Δημιουργία διαδρόμων και συνδέσεων μεταξύ της αστικής και της περιαστικής βλάστησης για την διευκόλυνση της διανομής και της μετακίνησης της άγριας πανίδας.
- Σχεδιασμός των κτιρίων και των υποδομών με τρόπο που να μην εμποδίζεται η κυκλοφορία και το φώλιασμα των ειδών της άγριας πανίδας.
- Δημιουργία διαδρόμων για τα μεταναστευτικά είδη της μικροπανίδας”.

Αρχές Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΟΕΟΑ “Αθήνα 2004”, Φεβρουάριος 2000

Ολυμπιακό Χωριό

“Βασικό στοιχείο για την ικανοποίηση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στο Ολυμπιακό Χωριό είναι η υπαγωγή όλων των έργων σε ένα πρόγραμμα Βιώσιμης Ολοκληρωμένης Οικιστικής Ανάπτυξης. Το πρόγραμμα αυτό θα παίρνει υπ’ όψιν του:

- Την κτηθείσα εμπειρία από συστήματα οργανωμένης δόμησης στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Την εμπειρία και την κατασκευή Ολυμπιακών Χωριών και σε άλλες χώρες.
- Τις εξελίξεις στην επιστήμη και τεχνολογία της κατασκευής νέων οικιστικών συνόλων με βάση τις αρχές του βιοκλιματικού σχεδιασμού, της εξοικονόμησης ενέργειας, της κατά το δυνατόν μείωσης της χρήσης μη ανανεώσιμων πόρων, τη χρήση φιλικών προς το περιβάλλον οικοδομικών υλικών, της αποτελεσματικής διαχείρισης των αποβλήτων (μείωση ή μηδενισμός των επιπτώσεων στους αποδέκτες, ανακύκλωση), της προστασίας της βιοποικιλότητας, της ελαχιστοποίησης των ατμοσφαιρικών εκπομπών και θορύβου από την κίνηση των οχημάτων, της διαμόρφωσης ανάγλυφου συμβατού με το γενικότερο τοπίο, της σωστής ένταξης του οικισμού στο ευρύτερο περιβάλλον, της εξασφάλισης σύγχρονων υποδομών, ενός αειφορικού συστήματος κυκλοφορίας (για πεζούς και οχήματα).

Τα στοιχεία που θα κρίνουν σε σημαντικό βαθμό την επιτυχία του εγχειρήματος είναι:

1. Η σύνταξη επαρκών και ρεαλιστικών προδιαγραφών οι οποίες θα τύχουν της συγκατάθεσης του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας.
2. Η παρακολούθηση της εφαρμογής των σχετικών με το περιβάλλον και την ενέργεια προδιαγραφών από τον φορέα υλοποίησης.
3. Η εξασφάλιση της σωστής διαχείρισης (κυρίως μετα-Ολυμπιακά) εκείνων των λειτουργιών του οικισμού που απαιτούν ανθρώπινη παρέμβαση (διαχείριση απορριμμάτων, διαχείριση της ενέργειας, διαχείριση κυκλοφορικού συστήματος κ.ά) από τον ΟΕΚ, τις εμπλεκόμενες Δημόσιες Υπηρεσίες και την Τοπική Αυτοδιοίκηση .

Σημειώνεται ότι το τελευταίο σημείο θα αποβεί ιδιαίτερα κρίσιμο για τη βιωσιμότητα των μέτρων και των ρυθμίσεων που θα προταθούν, καθώς οι λύσεις για τους τρόπους και τους φορείς διαχείρισης θα πρέπει να αποτελούν βασική συνιστώσα των προτάσεων κατά τη φάση του σχεδιασμού. Ήδη η ΟΕΟΑ σε συνεργασία με τους συμβούλους της σε θέματα ενέργειας (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Πανεπιστήμιο Αθηνών) έχει προετοιμάσει μια σειρά κατευθύνσεων και προδιαγραφών που αφορούν στον ενεργειακό σχεδιασμό, τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική, τη χρήση φιλικών προς το περιβάλλον υλικών, την ποιότητα του εσωτερικού αέρα και τη δημιουργία ευνοϊκού μικροκλίματος στην περιοχή του Ολυμπιακού Χωριού”.

Αρχές Περιβαλλοντικής Πολιτικής της ΟΕΟΑ “Αθήνα 2004”, Φεβρουάριος 2000

“Ο Βιοκλιματικός Πολεοδομικός Σχεδιασμός που επιλέγεται και εφαρμόζεται στο Ολυμπιακό Χωριό, δίνει έμφαση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, της αειφορίας, του σεβασμού του φυσικού περιβάλλοντος, της εξοικονόμησης ενέργειας, της μη κατασπατάλησης των συμβατικών ενεργειακών πόρων, της μεγιστοποίησης της εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ελαχιστοποίησης των δυσμενών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Έτσι θα αποτελέσει και μια αφετηρία για την αλλαγή της φιλοσοφίας σχεδιασμού του δομημένου περιβάλλοντος στη χώρα μας”.

Γ. Κοντορούπης, σύμβουλος επί ενεργειακών θεμάτων στην Ολυμπιακό Χωριό Α.Ε, 25-7-2002

Παράπλευρα οφέλη και άλλα τινά

Θα είμασταν άδικοι αν ισχυριζόμασταν πως όλες οι περιβαλλοντικές εξελίξεις που σχετίζονται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι αρνητικές. Προφανώς οι αγώνες θα συμβάλλουν θετικά στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής σε αρκετές περιπτώσεις. Κι αυτό γιατί λόγω των αγώνων εκβιάστηκαν ή επιταχύνθηκαν αρκετά έργα ιδιαίτερα απαραίτητα για την πόλη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί π.χ. το τραμ. Χωρίς την πίεση των Ολυμπιακών Αγώνων και την απειλή των χρονοδιαγραμμάτων, ακόμη δεν θα υπήρχε ούτε καν η προκήρυξη του διαγωνισμού για την κατασκευή του.

Το ίδιο ισχύει για πολλά ακόμη έργα υποδομών στις μεταφορές. Και αποτελεί ασφαλώς θετική εξέλιξη η δέσμευση δισεκατομμυρίων ευρώ για την ανάπτυξη μέσων μαζικής μεταφοράς (μετρό, προαστιακός, τραμ, εκσυγχρονισμός τρόλεϊ και λεωφορείων) στην μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας. Η συμβολή των Ολυμπιακών Αγώνων στην ανάπτυξη αυτών των υποδομών είναι ότι έθεσαν αυστηρά χρονοδιαγράμματα για την υλοποίησή τους, πράγμα σχεδόν πρωτόγνωρο για τα ελληνικά δεδομένα.

Το ίδιο θετική είναι και η αισθητική αναβάθμιση πολλών περιοχών με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες (χαρακτηριστικά θετικά παραδείγματα αποτελούν η χρωματική αναβάθμιση εκατοντάδων κτιρίων και η ανακατασκευή πεζοδρομίων). Αυτό ισχύει εν μέρει ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η επιλογή χωροθέτησης κατακρίθηκε έντονα (π.χ. Φαληρικό Δέλτα). Βέβαια, εκκρεμούν ακόμη πολλές μετα-ολυμπιακές παρεμβάσεις στο παραλιακό μέτωπο που θα καθορίσουν και την τελική μορφή του και τότε θα αποδειχτεί στην πράξη αν οι φόβοι και οι κριτικές υπήρξαν βάσιμοι, ή αν αντιθέτως, οι Ολυμπιακοί έδωσαν το έναυσμα για την απόδοση του παραλιακού μετώπου στους πολίτες του πολύπαθου Λεκανοπεδίου.

Εκτός επίσημου σχεδιασμού και χωρίς τη συμμετοχή οποιουδήποτε ‘αρμοδίου’, είχαμε επίσης κάποιες εξελίξεις που αναμένεται να έχουν ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις όχι μόνο για

τη χώρα μας αλλά και διεθνώς. Χαρακτηριστική είναι π.χ. η περίπτωση κάποιων χορηγών των αγώνων που σκοπεύουν να αποφύγουν τη χρήση επιβλαβών για το περιβάλλον ψυκτικών σε συσκευές που θα χρησιμοποιήσουν κατά τη διάρκεια των αγώνων. Το θέμα αυτό προέκυψε ήδη από τους Ολυμπιακούς του Σίδνεϋ όπου πολλοί χορηγοί (όπως η Coca-Cola, η McDonalds, η Unilever, κ.λπ), υπό την πίεση της Greenpeace, δεσμεύτηκαν να αλλάξουν τις τεχνικές ψύξης που χρησιμοποιούν, αποφεύγοντας τη χρήση υδροφθορανθράκων (ισχυρότατων αερίων του θερμοκηπίου) και να στραφούν σε φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα και τεχνολογίες ψύξης. Η πρώτη εφαρμογή αυτών των δεσμεύσεων δρομολογήθηκε ήδη από κάποιες εταιρίες (Coca-Cola, Unilever, ΔΕΛΤΑ, ΦΑΓΕ) και γίνεται κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Περί τις 1.500 συσκευές επαγγελματικής ψύξης που θα βρίσκονται στους χώρους τέλεσης των αγώνων, θα χρησιμοποιούν τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον (με ψυκτικό διοξείδιο του άνθρακα ή υδρογονάνθρακες, ενώ θα επιδειχτούν και νέες τεχνικές όπως η ψύξη με χρήση του κύκλου Stirling). Η αλλαγή αυτή αναμένεται να επιφέρει τα επόμενα χρόνια σαρωτικές αλλαγές στις ψυκτικές συσκευές που χρησιμοποιούνται κατά εκατομμύρια σε όλο τον κόσμο, συμβάλλοντας σημαντικά στην προστασία του περιβάλλοντος.

Στον αντίποδα βέβαια, κάποιοι άλλοι υποστηρικτές των αγώνων, όπως π.χ η Shell, δεν άδραξαν την ευκαιρία να πάνε ένα βήμα μπροστά σε σχέση με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρουν. Η Shell, για παράδειγμα, η οποία παρέχει καύσιμα για τους αγώνες, δεν χρησιμοποίησε την υποδομή της για να κινήσει οχήματα με βιοκαύσιμα (παρόλο που πέντε μήνες μετά τους αγώνες αυτό θα είναι υποχρεωτικό και από την κοινοτική νομοθεσία). Δεν αξιοποίησε επίσης την τεχνολογία των φωτοβολταϊκών, έστω και σε επιδεικτικές εφαρμογές, παρόλο που είναι παραγωγός και διακινητής αυτών των προϊόντων.

Εν κατακλείδι, αν μένει κάτι από την αποτίμηση της περιβαλλοντικής διάστασης των Ολυμπιακών Αγώνων, αυτό είναι η πικρή γεύση των χαμένων ευκαιριών. Όλα τα θετικά που θα προκύψουν λόγω των Αγώνων είναι φυσικά καλοδεχούμενα. Αρκούν όμως αυτά; Ως πότε θα συμβιβαζόμαστε με τα συμβατικά και τα αυτονόητα; Ως πότε θα ανεχόμαστε να συνθλίβεται η καινοτομία και οι φρέσκες ιδέες; Ως πότε το περιβάλλον θα αποτελεί αγκάθι και όχι άνθος της αναπτυξιακής προσπάθειας;

GREENPEACE

Ζωοδόχου Πηγής 52γ, 106 81 Αθήνα, τηλ. 210 3840 774-5, fax. 210 3804 008, www.greenpeace.gr